

ifj. Alföldy-Boruss Dezső

Etikai jegyzetek

Etikai alapfogalmak rövid magyarázata

Kiadja: az Ébredés Alapítvány, Pécel (1994)
Készült a Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház nyomdájában
Felelős vezető: Zöldi Gyula
Munkaszám: 1049/94.

Tartalom

Előszó	5
Az etika meghatározása	6
I. Különféle etikák (Epikuros, Platon, szerzetesi, Nietzsche, Fletcher)	6
II. Az ember azellemi-erkölcsi valóság	8
A Hegyi Beszéd etikája	
III. A lelkiismeret /Akik tagadják szerepének fontosságát/ tagadhatatlan jelenléte, a pogány világban /görög sorsdrámák/Immánuel Kant	10
A Biblia tanítása a lelkiismeretről/Az Ószövetség tanítása/ autonóm vagy theonom lelkiismeret/Az Újszövetség tanítása a lelkiismeretről/a lelkiismeret fajtái/ Isten szava-e a lelkiismeret/ a manipulált lelkiismeret	
IV. A bűn erkölcsi szempontból Mégfogalmazása/ bűn és bűnök/a bűn transzmorális jellege/ az igazi megtérés/etikai vonatkozások/ az újonnanszületett ember új erkölcsi normák alá kerül Az ó- és újember etikai vonatkozásai	13
V. A keresztyén ember közéleti szereplése /Végletek/ a politika meghatározása/ közéleti forgolódásunk/ bibliai példák/ a keresztyén ember prófétai tiszte/ Pál apostol példája/ a hitetlen politizálás/ a nagy szakadás és a keresztyénség utáni korunk	18

VI. A keresztyénség és a művészetek /abszolút értékek/ Francis Schaeffer kultúranalízise/	21
VII. Az államhatalom és a keresztyénség kapcsolata /egy isteni rendeltetés/ a keresztyén ember felelőségének és engedelmességének három területe/ az engedelmesség határa/ Cullmann álláspontja	22
VIII. A házasság /isteni rendeltetése/ rendjének megalapítása/ a házasság lényege/ a házasság értelme/ elhatárolások/ monogámia vagy poligámia/ a házasság felbonthatatlansága/ a házastársak egymáshoz való viszonya: háromféle tekintélyelv a családban	23
IX. A vezetés kérdése /bibliai példák/ miként ismerjük fel Isten vezetését/ a kötelességek összeütközése	27
Tárgymutató	31
Forrásmunka és ajánlott irodalom	32

ELŐSZÓ

Nehéz, de gyönyörködtető tudomány az etika. A praktikus keresztyén élet mikéntjének vizsgálatát találjuk e kis tanulmányban. Kétféle utat elemzünk egy szempontból: Isten dicsőségét szolgálja-e szívéink belső és életünk külső útja. Mert az ember fő dolga Istent dicsérni és magasztalni, szóban és tettben.

Megköszönöm Szabó László ny. lelkésznek pontos lektori munkáját, amellyel lehetővé tette e sorok megjelenését.

Kívánom, hogy e kis jegyzet sokaknak örömet és gyakorlati eligazítást adjon korunk etikai elbizonytalanodásában.

Győr, 1994 őszén

Ifj. Alföldy-Boruss Dezső

AZ ETIKA MEGHATÁROZÁSA

Az etika szó eredete, fogalmi tisztázása és a vele kapcsolatos értelmezések felsorolása

Az etika görög eredetű szó, legősibb jelentése: lakás (ion formában: εθος /ethos/). Ennek alapján meghatározható az etika vizsgálódásának tárgya: *erkölcsi tudatunk belső lakóhelye, ahonnan erkölcsi cselekvésünk kiindul és ahova visszatér.*

Az etika az embernek Isten és felebarátja iránti felelősséggel teljes cselekedeteit vizsgáló tudomány.

Az etika mint tudományos kifejezés Aristotelestől ered (Kr. e. 384–322). Etikájának címe: Ethika Níkhomacheia. A szót a praktikus filozófiára értette. Rokonytalmú még a morál szó is (mos, moris - latin), ez az elfogadott közrenddel megegyező öntudatos cselekvést jelöl. Az etika szó ennél mélyebb jelentésű, hiszen ez az ember jellemére, bensejére vonatkozik, illetve nem csak külső cselekedeteket értékel és tár fel, hanem bensőket is, szívünk-lelkünk rejtett útjait, s ez így helyes, hiszen a cselekvés nem csak motívumokban (indítókokban), hanem kviétumokban (nyugvó elemekben) is konkrét.

I. KÜLÖNFÉLE ETIKÁK

Közös etikai kódex?

Különböző vallásoktól, vallásrendszerektől és filozófiáktól függően egymástól merőben különböző etikai normák ismeretesek. Sokféle erkölcs van, s ezek gyakran egymással szöges ellentétben állnak. Ha az alap, a háttér, mely az etikát meghatározza, nem egyeztethető, akkor az azokból fakadó magatartás, viselkedés sem. Merő képtelenségnek tartjuk tehát a közös etikai kódex létrehozását, mely egy új világközösség erkölcsi profilját meg-

szabná. Minél több szó esik erről korunkban, nekünk annál inkább látnunk kell ennek lehetetlenségét. A belső normák különbözősége a külső normákra is hat. Különösképpen érvényes ez a *világvallások közötti kapcsolatra*, hiszen ezek között a keresztyénség etikája különleges, egyedülálló helyet foglal el. A régi tétel megáll tehát: a pogányok erkölcsével nem lehet egyezésünk (nulla consensus gentium moralis).

Lássunk néhány példát az etikai különbözőségekre

1. *Epikuros* (Kr. e. 341–271) Kr. e. 306-ban alapította athéni iskoláját. Etikájára a gátlástalan élvezethajhászás volt jellemző. A bibliai etika ekkor már évszázadokkal korábbról származó bölcsességgel mást hirdetett (Préd. 12,1).
2. *Platon* (Kr. e. 427–348/47) ezzel szemben a testet, az anyagot alacsonyabbrendűnek tartotta a lélekkel szemben. Szerinte a test a lélek börtöne.
3. *A középkori keresztyén egyház* etikáját leginkább a kolostorokban fogalmazták és éltek meg. Nyilvánvaló görög hatásként a testet megvetették, azt meg kellett gyötörni. Erre szolgált az aszkézis. /Gondoljunk Árpádházi Margit testkínzó fogadalmaira vagy Luther kolostorbéli önsanyargatására./ A Biblia ezzel szemben a testet nem veti meg, sőt templomnak nevezi! (I.Kor. 6,19–20)
4. *Nietzsche* /Friedrich Wilhelm/ (1844–1900) ideálja az *Übermensch*, célja az eddig morális értékek szétzúzása és a hatalom elérése.

Az „*Ecce homo*” című művében ezt írta:

„Az a céltom, hogy kalapáccsal filozofáljak.” Valóban, hatalmas kalapácsokkal és pörölyökkel igyekezett az általa ismert erkölcsi világot szétzúzni.

Ennek megfelelően:

...*Mi a jó?* Mindaz, ami a hatalom érzését, a hatalom akarását, magát az emberben lévő hatalmat felmagasztalja.

Mi a rossz? Mindaz, ami a gyengeségből származik... a gyengéknek el kell pusztulnia... Ami minden véteknél káro-

sabb, a gyengékkel való együttérzés, vagyis a keresztyén-ség...”

„...Gyalázza a keresztyénséget, mint az együttérzés vallá-sát... A Péld. 3,12-t megfordítja: Akit Isten szeret, azt megfed-di... helyette: „Aki szereti Istent, az megfeddi őt...” Neki Isten – halottat jelent.” /Alfred Emanuel Stückelberger: Menschliches Wissen – Gottes Weisheit, Verlag und Schriften-mission der evangelischen Gesellschaft für Deutschland, Wuppertal-Elberfeld 1980. 143. 144. o./

5. *Joseph Fletcher* helyzeti-etikája (szituáció-etika) szerint semmi sem rossz vagy jó önmagában, hanem mindig a helyzet dönti el valaminek a helyességét. Cél a teljes tárgyilagosság elérése, az örökölt keresztyén morál leépítése, hogy szabadon dönt-hessen az ember. Ám így alkalmasint még a házasságtörés is helyes etikai lépés lehetne...

Napjainkra nézve elmondhatjuk, hogy egyre inkább minde-nütt etikai elbizonytalanodás jellemző, ez a mindent átható relativizmusból fakad. Ki tudná megmondani, mi a helyes és mi a helytelen magatartás? – ez az általános vélekedés. Ez rendkí-vüli veszélyeket hordoz magában, mivel korunk másik tényezője is működik: a törvénytelenység, az *ἀνομία* /*anomia*/. Ebben a szóban az „a” – fosztóképző, a „nomia” – /*νομος*/ pedig a törvényt jelenti: korunk Isten törvényétől független kor lett! A Biblia erről is beszél a II. Thesszalorikai levélben (2,3–10).

II. AZ ETIKUS EMBER /HOMO MORALIS/

1. Az ember szellemi valóság. Ez öt területen nyivánul meg: vallásos szférában (az ember vallásos lény, „*homo religio-sus*”); logikai, etikai, jogi és esztétikai szférában. Ebből következik, hogy *minden embernek van bizonyos erkölcsi világa*, ez megnyilvánul a következő formákban: lelkiismeret,

felelősségérzet, büntudat, megbánás, különbségtétel jó és rossz között, jutalom és büntetés, erény és boldogság, félelem a haláltól és az ítélettől, a jó diadalába vetett hit stb.

Ezeknek az előjelét, milyenségét vagy mikéntjét megszabja az a világnézet, vallás, vagy életszemlélet, amelyben az ember él.

Például Gandhi etikája az emberiség farkastörvényei között rendkívüli volt: fegyvert nem használtak az angol gyarmatosítás ellen Indiában, csak az ellen-nemállás fegyverét. Ezt azonban India pantheista vallásaiból merítette. Ő az *ahimsa álláspontján áll*, ez azt jelenti: nem ölni, fájdalmat nem okozni, még az állatoknak sem. Ő nem akart keresztyén lenni. Ha ismerte is a Hegyi Beszédet, nem annak tanítója volt a Mestere.

Martin Luther King etikuma sem egyértelműen krisztusi, mert noha a fegyvertelen ellenállást képviseli, kérdéses, hogy valóban abból a forrásból merített-e, mint a keresztyének. Hiszen életrajzírója, Abernathy szerint magánélete sokban ellene mondott a Hegyi Beszéd tanításának.

2. *A Hegyi Beszéd etikájáról* – különválasztva a többi szentírásbeli résztől – nem beszélhetünk. A keresztyén etika elvei nem csak ebben találhatóak. Nem tér ki mindenre. A teljes Szentírás tartalmazza a keresztyén etikát. Isten országának törvényeit mutatja be a Hegyi Beszéd. A keresztyén ember azonban még nemcsak ebben a szférában él; ennek megakadályozója a világ és a bennünk lévő bűn. A Hegyi Beszéd kötelező, fennáll, de szakadatlan küzdelmet jelent a keresztyén ember életében.

III. A LELKIISMERET

Lelki életünk legrejtelmesebb megnyilvánulása áll előttünk. *Ma megpróbálják szerepét és jelenlétét bagatellizálni*, pl.: „belénk nevelt keresztyén vagy egyéb normák hangja, amitől függetleníteni kell magunkat.” „A felettes én terméke” (Freud). „Rossz tényező, melytől meg kell szabadulnunk.” „Nem tartozik az ember lényegéhez... beteges jelenség, olyan, mint egy rosszindulatú daganat... „a legrettenetesebb betegség, amely valaha is az emberben tombolhat.” (Nitzsche) /Siegfried Kettling: *Das Gewissen*, Brockhaus TVG 1985. 28, 29. o./

Ám tagadhatatlan a jelenléte. *A pogányoknál is*. Róma 2,15. Erről tanuskodnak a *görög sorsdrámák*, amelyekben az emlékek (latin: *furiák*) az ember vétkeit felderítik és kínozzák. Aiszkülös (kb. Kr. e. 525–456) Orestia-jában az anyagyilkos Orestes-t éjjelente rettenetes árnyak kínozzák, lelkiismeretére hivatkozva. *Euripides* (kb. Kr. e. 486–406) az Orestes című darabjában írja: „A lelkiismeret (szüneszisz + $\sigma\upsilon\nu\epsilon\sigma\iota\varsigma$ = ismeret, belátás, együttudás), mint fájdalom a bensőmben felemészt...” (Kettling, 24).

A nem keresztyén gondolkodók is ismerik a lelkiismeret szerepét: „Két dolog tölt el csodálattal: a csillagos ég felettem és a lelkiismeret bennem...” mondta *Immánuel Kant*, a nagy königsbergi filozófus.

A Biblia tanítása a lelkiismeretről

1. Ószövetség

Az Ószövetségben nincs külön szó a lelkiismeretre. Ám ez nem jelenti, hogy az ószövetségi atyák lelkiismeret nélküliek lettek volna.

Míg a szellemtörténet az *autonóm* (öntörvényű, azaz: Istentől független) *lelkiismeretet ismeri*, mely egyfelől a görög-római tradíció szerint „isten” bennünk (Seneca) s a felvilágosodás, illetve az idealizmus szerint „az önmeghatározás helye” (Ort der

Selbstbestimmung des Menschen) addig a Biblia a theonom (Istentől függő) lelkiismeretet ismeri, ez a kijelentő Isten hallószerve. Ha megszólal ez a hang, akkor ez nem a benti hang, nem a bensőnk hangja, hanem a bensőnkhez érkező hang. *Az igazság nem a szívünkben jön, hanem a szívünkbe kerül és csak azután szólhat meg bennünk.* „Ezek az Igék legyenek a te szívedben.” V.Móz. 6,6.

Amikor az ószövetségi ember meghallja ezt a hangot, akkor mindig *Isten közelségébe kerül* (Zsolt. 32,4.) „Rám nehezedett kezéd...” és az *Isten hangja előli menekülés egyedül az Istenhez meneküléshez vezet.* „Ezért bevallom Neked bűnömet...” Zsolt. 32,5.

Az Ószövetség lelkiismereti megtapasztalásai komoly istenél-ményekről tanúskodnak. Ha a „lelkiismeret” szó hiányzik is a héberből, nem hiányzik a lelkiismeret szava, *ahol megszólal ez a titkos hang. A szív és a vese az a hely, ahol a lelkiismeret megnyilatkozik.* Zsolt. 16,7 „Még éjjel is oktattak veséim” – ezt a lelkiismeret szóval fordíthatjuk. Vö. Zsolt. 26,2; Jer. 11,20; 17,10; 20,12. Ezek a helyeken a szív mellett említetik a vese is mint a személyiség belső centruma. A lelkiismeret vádolásáról találó példák állnak előttünk az Ószövetségben is:

II.Sámuel 24,10 – „...megsebhedett az ő szíve.”

I.Sámuel 25,31 – „...szívednek fájdalmára.”

II.Krón. 34,27 – Józsiás „Mivel a te szíved meglágyult.”

/Ennek megfelelő újszövetségi leírása a pütkösdi prédikáció hallgatóiról készült, akiknek megkeseredett a szíve (a görög szöveg szerint mintha valami átfúrta volna a szívüket.) Apcsel. 2,37 /

2. Az Újszövetség tanítása a lelkiismeretről

1. Nem a lelkiismeret, hanem Isten a végső bíró. I.Kor. 4,5
2. A pogányok lelkiismeretük által válnak vádlottá és a vétkekért felelőssé. Róma 2,14–15

3. Egyedül Jézus ajándékozhat megtisztított és megvigasztalt lelkiismeretet. Zsid. 9,13–14+9. v. / I.Tim. 1,19; Zsid. 10,2; I.Pét. 3,21; I.Tim. 3,9
4. A keresztyének cselekedeteinél fontos, hogy *lelkiismeretük Isten Igéjéhez igazodjék*. Róm. 13,5; I.Pét. 3,16; Róm. 9,1
5. Az erős hithez erős lelkiismeret, a gyenge hithez pedig gyenge lelkiismeret járul. I.Kor. 8,7–13; vö.: Róm. 14,14; Róm. 14,22/b
 - a) Van *elaltatott lelkiismeret* (elfojtott, leszorított, elhallgattatott lelkiismeret) Jónás 1., II.Sám. 11. /Dávid/
 - b) Van Isten Igéje által *felébresztett lelkiismeret* II.Sám. 12,7.13; vö. Zsolt 51
 - c) Van *üddoló lelkiismeret* Ján.8,9
 - d) Van *botránkozás nélküli lelkiismeret* Apcsel. 24,16

Isten szava-e a lelkiismeret? /Vox Dei/

Nem mindig, mert látjuk, hogy a lelkiismeret is megváltásra szorul. Ezenkívül van félrevezetett (manipulált) lelkiismeret is.

Félrevezetett (manipulált) lelkiismeret

A lelkiismeretre lehet hatni. Sok gyenge lelkiismeretű ember lelkiismerete által is befolyásolható a *csoportdinamikában*, ahol gyakran erőszakot alkalmaznak az ember lelki karakterén. Itt a csoport előtt mindent fel kell tárni, semmilyen titkot nem szabad megtartani és a csoport dönti el a cselekedetek helyességét vagy helytelen mivoltát (csoportmorál). Ha valaki nem hajlandó mindennek alávetni magát, lelkiismeretére hatva átformálják. *Hamis bűnvádat* ébresztenek, szembeállítják önmagával, amíg eljut a csoport előtti bűnvallásra és utána elnyerheti a csoport-feloldozást. Aki ilyen csoportdinamikai gyakorlaton átesik, lelkiismeretében átformált, „új” emberként megy haza: új morális értékekkel; s a csoportdinamikai agymosás után megszűnik lelkiismeretének érzékenysége.

Luther lelkiismeretére is akartak hatni a wormszi birodalmi gyűlésen. Ám ő azt mondta, hogy *lelkiismeretét csak Isten Igéje köti.*

Mikor lehet Isten szava a lelkiismeret?

1. Ha valaki újonnan született, Isten gyermeke lett és így elnyerte a Szentlélek ajándékát. Mert a lelkiismeret görög szava: *συνειδησις* /szüneidészisz/ (együttlátás *συν* – együtt, *ειδησις* – látás). Attól kezdve az ember együtt lát Istennel.
2. Ha engedelmisségben marad úgy, hogy lelkiismeretét egyedül Isten Igéjéhez szabja.

IV. BŰN ERKÖLCSI SZEMPONTBÓL (ETIKAI HAMARTOLÓGIA)

A bűn nem materiális, nem is állagában megfogható (esszenciális) tényező, mert akkor teremtmény lenne és lenne teremtője. Isten pedig bűnt nem teremtett. Mégis létezik és rombol. *Esszencia nélküli parazita.* Így egész lényünkre kihat. *Az émben van,* ezért az én bűnre vágyik. Más törvényt követ, mint ami az Istené. Így láthatjuk, hogy *a bűn etikai valóság.* S mint ilyen, az erkölcsi létben is döntő tényező.

Az ember lényének megfordítása, kívül helyezkedés Isten törvényén. Az ember elveszti vele szabadságát. *Kívül esik Isten törvényén és oly törvény alá kerül, amely különbözik Isten törvénytől.* (Róma 7,21.23)

Az embert mássá teszi. A bűn *alapelve* az önzés, az egocentrizmus, az egoizmus. Ezáltal az ember lénye romlott meg; egész valója ezt mutatja.

Ézs. 1,6 – „tetőtől talpig semmi jó sincs e testben”.

Jer. 17,9 – „csalárdabb a szív mindennél”.

A bűn hatása alatti ember megmaradt erkölcsi lénynek, de szolgaként. Ján. 8,34

A bűn és bűnök

A bűn több azonban, mint erkölcsi tévedés, kihágás (hazugság, lopás, házasságtörés). Az ember rossz helyre került, elszakadt Istentől, az élettől. Az ember egy hajón utazik, ennek neve: αμαρτια /hamartia/ (céltévesztés), ezzel a hazai földről egyre távolabb kerül. Mindaz, ami a hajón történik (mindegy, hogy erkölcsileg rossz vagy jó, törvényszegés vagy jótett) rossz irányba halad és így bűn. Erre vonatkozik a „*transzmorális*” teológiai kifejezés, amely arra utal, hogy erkölcsön túlmutató jellege, *karaktere* van a bűnnek, vagyis messze többet jelent, mint amit morális mértékkel lehetne értékelni.

A bűn: Istentől való függetlenség (autonomia) és ebből a gyökérből származnak a bűnök, a cselekedetek. Ugyanígy a hit is elsősorban nem jó cselekedet vagy egy vallásos tudatállapot, hanem szintén helymeghatározás. Az ember a halálból átplántáltatott az életbe, Istenbe, az Istennel való közösségbe.

Mindennek a lelkiismeretre vonatkozó jelentése a következő: A lelkiismeret elsősorban nem a jó vagy rossz tettek elbírálója, hanem ennél is több. A lelkiismeretnek transzmorális jellege van, hiszen az ember maga szólal meg az Istennel való kapcsolatából. Még távol Istentől vagy már közel Hozzá: Erről tanúskodik a lelkiismeret. A bűn Istentől való függetlenné válás, függetlenség, autonómia. I.Móz. 3; Luk. 15,11–16.

Az igazi megtérés

Ezért van szükség a megtérésre, ez azt jelenti, hogy *visz-szatérünk Istenhez* – vö. a héber |שׁוּב| visszafordulást, a görög επιστροφή /episztrófé/ szintén megfordulást jelent. Ezelőtt hát-tal van az ember Istennek, nem arccal. Most az ember Isten felé fordul. Jer. 7,24. A megtérés elsősorban nem egyes bűnök elhagyása, hanem ennél több. Az ember egész lénye Isten világosságába kerül. Ján. 3,21. Egész valója Isten jelenlétébe lép. Ján. 1,9; Jób 33,28. *Ót magát, lényének belső központját éri el az Ige. Zsid.*

4.12. Erről Jézus a János 16,8–11-ben szól. Az eredeti szövegben a Károli fordítás „megfeddi” szava mögött a „meggyőz” ige áll: ελεγχειν /elenkein/. János a Szentléleknek a szívben végzett munkájáról tanít. Az embert legbelül meggyőzi a Szentlélek a bűnről (hogy nem hitt Jézusban!); az igazságról (igaz, hogy Jézus, miután elvégezte a váltságot, az Atyához ment és most közbenjár értünk); és az ítéletről (a Sátán megítéltetett).

Ekkor az ember megkeseredik bűnei miatt. Apcsel. 2,37; II.Kor. 7,10; II.Sám. 12,13; Luk. 15,17. Megvallja bűneit, Luk. 15,21; I.Ján. 1,9; Péld. 28,13, és *befogadja Jézust* mint Urát és Megváltóját, Ján. 1,12.

Eközben, mint mondtuk, megvallja konkrét bűneit is, Ef. 5,13; de a *megtérés lényege* valójában egy teljes uralomváltás: eddig a sötétség, a Sátán hatalma alatt, ezután pedig Isten hatalma alatt kíván élni (Apcsel. 26, 18), eddig egoista, énközpontú volt, most Krisztus kerül életének a középpontjába (centrumváltás) Gal. 2,20; eddig Istentől független (autonom) volt, most pedig Istentől való teljes függőségbe került (theonom lett), Ef. 2,12–14.

Mindez csak úgy valósulhat meg, ha közben ezzel egyidejűleg Isten is munkálkodik egyrészt úgy, hogy a fenti lelki folyamatokat Ő munkálja, másrészt pedig úgy, hogy az embert újjászüli Igéje és Lelke által (I.Pét. 1,23; Ján. 3,1–8) új teremtménnyé teszi (II. Kor. 5,17) és isteni természet részesévé formálja (II.Pét. 1,4), mindezzel megteremtve annak lehetőségét, hogy az ember új életben járhatson.

Elmondhatjuk tehát, hogy az igazi megtérés egyszersmind újjászületés is!

Etikai vonatkozások

Eddig az ember nem tartotta magára nézve kötelezőnek Isten törvényét. Róm. 6,20. De ettől fogva az ember *új etikai törvények* alá került:

1. felszabadult a régi törvények alól (bűn, halál, test), Róm. 8,2

2. ezért szabadságban járhat, Róm. 8,12. (Nem vagyunk adósai a testnek!) Felszabadult az *értelme* a bűn hatalma alól (Aquinoi Tamással ellentétben az Ige szerint ez is megromlott Kol. 1,21); most értelmünkkel is Istent szolgáljuk, Róm. 12,2.3. Felszabadult az újonnan született ember *akarata* is a bűn uralma alól (*hiszen a bűnbeesett embernek nem volt szabad akarata, Ján. 8,34*). Az ember akarata csak a külső dolgokban volt szabad. Most azonban már akarja Isten útját járni, Róm. 7,21.
3. Új etikai törvények alá került, ezek a teljes Szentírásban találhatóak, különösképpen azonban a Krisztus által helyettünk betöltött Tízparancsolatban és a Hegyi Beszédben.
4. Ezek a törvények azonban nem kintről jövő kényszerként, hanem bentről jövő, sajátta vált új erkölcsi-lelki értékrendként valósulnak meg, Róm. 7,22; Zsolt. 119. fejezete; Jer. 31,33.
 - nem kényszerből, hanem szabadságból, II.Móz. 21,5;
 - nem azért jár ezek szerint a törvények szerint, hogy ezáltal Isten gyermekévé legyen, hanem azért, mert már Isten gyermekévé vált, Róm. 6,22;
 - nem azért, hogy lassan megjobbuljon, hanem azért, mert már jó fává lett, Máté 7, 17;
 - nem azért, hogy valamit kiérdemeljen, hanem hálából, Zsolt. 116,8.17.

Az ó- és újember

Az óember a megmaradt régi bűnös természet bennünk, ez mindhalálig velünk tart, csábít és visszahúz. /A Biblia testnek is nevezi: Gal 5,17/ Az újember az Isten által nekünk ajándékozott élet, amelyet a Biblia léleknek is nevez, Gal. 5,17. A kettő közötti harc a megtéréskor kezdődik és egész életünkön keresztül tart.

1. A megtérés után az énünk megmarad, a személyiség ugyanaz marad. Az énünk halálbaadása nem jelenti a személyiség kioltását, hanem az Istentől való függetlenség megszüntetését.

sét! Gal. 2,20. Elkezdődik az én és a bűn szétválása. Róma 7, 17,20.

2. A megtérés után *egy éniünk marad* (az ó-, ill. újember nem két külön személyiség, hanem két külön lehetőség). Az ember énje vagy a régi vagy pedig az új lehetőséggel él. /Nem mondhatjuk: „az óemberem volt a hibás, a Sátán volt a hibás”, mert ha ezek valóban csábítottak is, a felelősség az enyém: „... Ne engedjete nekik az ő kívánságaiban!” Róm. 6,12/.
3. Egy alkotóelemünk sem nevezhető önmagában véve ó- vagy újembernek, mert *lényünk bármely része lehet óemberi vagy újemberi* attól függően, hogy milyen elv vagy hatalom szolgálatába állítjuk azt. Róm. 6,19.
 - a) Az emberi test azért, *mert test*, nem rossz; azért rossz, mert bűnbe esett. Ám szolgálhat Isten dicsőségére is! I.Kor. 6,20; 3,16.
 - b) Az ember lelke, *mint psziché nem rossz* azért, mert az emberi dolgokra irányuló képességeket hordoz magában /megismerő (kognitív), érzelmi (emocionális) akarati (voluntáris) funkciók/. Lehet etikailag rossz, óemberi, de lehet újemberi is – „magasztalja pszichém az Urat!” Luk. 1,46.
 - c) *az ember lelke, mint pneuma* azért, mert pneuma, még nem újemberi, lehet óemberi is, hiszen ezzel érzékelheti az ember az okkult világot. I.Sám. 28,14; V.Móz. 18,10–14.
4. Az embereknek nincs két lelke: egy lelke van, két profillal, két arccal, egyik az emberi, földi dolgokra néz, a másik az érzékfelettire. Ezért nevezi a Biblia hol pszichének, hol pedig pneumának.

V. A KERESZTYÉN EMBER KÖZÉLETI SZEREPLÉSE

Az ember közösségre van teremtve. Így közösségi lény (*homo politicus, homo communicatus*). A keresztyén embernek két végtől kell óvakodnia:

1. Ne ragadja el valamiféle *politikai ldz.* Ennél józanabb kell, hogy legyen. *II.Tim. 2,4; Jak. 4,1.2; LKir. 21,9.10* (A keresztyéneket legtöbbször politikai vádakkal illették!)
2. Ne szenvedjen a *politikától való félelemben (politicophobia-* ban), ne mondja azt: iszonyodom a politikától és elvből nem politizálok. Mert ha így tesz, s a politizálást átengedi a nem keresztyéneknek, akkor olyanok irányítják majd a keresztyének, az egyházak életét is, akiknek nincsenek keresztyén elveik és nincs keresztyén etikájuk. Ezzel az egyház ellen vétének.

Mi is a politika?

A politika minden olyan cselekedet, mely embertársainkkal való viszonyunkra kihat, valamely közösség életét meghatározza vagy befolyásolja. Szabad meggyőződése szerint szavazatával támogathatja egy párt programját, amely a legközelebb áll keresztyén meggyőződéséhez. A keresztyén embernek nem kell résztvennie politikai agitációkban, de a politika iránt érdeklődni és állásponttal rendelkezni kötelessége.

A politika tágabb értelmén belül van egy politikai terület (szféra), amely iránt a keresztyén ember nem lehet közömbös. Ez a mindennapi élet, a napi események, az élet által felvetett aktuális kérdések világa.

Isten Igéje az egész emberi életre s az élet minden területére érvényes. Nem elvont, akadémikus, életidegen filozófiai igazságok foglalata a Biblia, hanem gyakorlati kézikönyv arról, miként

éljük. Érvényes az egyén, a család, a legkülönbözőbb közösségek és a társadalmak életére is.

Ezért Isten emberei – a Szentírás tanúsága szerint – nem voltak közömbösek a körülöttük lévő világ iránt. Nem Kain módjára nézték felebarátjukat, I.Móz. 4,9, hanem Isten akaratát hirdették az élet aktuális eseményeiben, s tevékenyen részt vettek a közéletben. : Mózes, Dávid, a próféták: Ézsaiás, Jeremiás, Ámós 3,10; 8,5; Dániel 5. Ezsdrás. Jézus Krisztus is figyelemmel kísérte napjai eseményét, híreit és lelki szempontból kiértékelte azokat! Luk. 13,1–5.

Ami leginkább megszabja a keresztyén ember közéleti felelőségét, az a ráruházott *prófétai tiszt.* Az egyháznak és a keresztyén embernek profétai tiszte van, ezt Krisztustól kapja. Egész életében, minden élethelyzetben Isten akaratát kell képviselnie. Eszerint foglal állást, élő lelkiismeretként jár embertársai között, a jót támogatja, a gonosznak ellenáll, formálja környezetét azáltal, hogy szavával és életével képviseli Isten erkölcsi értékrendjét.

Így Isten világkormányzásában is részes (Gubernatio Dei), mert Isten egyházának élete tartja fenn a világot, hiszen azért nem pusztítja el azt Isten, hogy mindenek megtérésre jussanak, II.Pét. 3,9; s míg Lót Sodomában volt, addig az nem vesztetett el. I.Móz. 19,22.

Emellett Isten emberszeretete is szólásra késztet minket, így volt ez Pál esetében is. A hajó utasait Isten Pálnak adta. Apcsel. 27,24. Pál pedig Isten akaratát képviselte előttük úgy, hogy beleszólt dolgukba, Apcsel. 27,21; megfeddte őket, 27,31; bátorította őket, 27,34–36; bizonyoságot tett, 27,23–24.

„A nagy szakadás”

A keresztyénség társadalom-, közerkölcs-, tudomány- és művészetformáló erő volt kétezer éven keresztül. A fordulatot a felvilágosodás és a francia forradalom hozta (1789), mely tuda-

tosan szembefordult az egyházzal: „Tapossátok el a gyalázatot!”

Ettől kezdve a keresztyén alapokon álló – minden területre kiható – keresztyén közgondolkodás a háttérbe szorult és ezt fokozatosan felváltotta a *hitetlen politizálás*.

Alaptételként igen hatásos volt az az érv, hogy a vallás magánügy, az ember privát lelki területére tartozik. Az egyik oldalra került tehát a vallás, amelynek semmi köze nem lehet a valós élethez, a másik oldalon pedig döntöttek az élet kérdéseiről a nem keresztyén vezetők. Lassan kiszorult a keresztyén szemlélet a tudomány, majd a művészetek világából, s végül az emberi együttélés szinte valamennyi formájából, el egészen a családig s a házasságig.

Ez volt az első lépés: Európa népe szakított múltjával, a keresztyén világgal. Most egy keresztyénség utáni korban élünk.

A második lépés pedig a paganizmus, pogány világ felé fordulás volt. Európa tágranyitotta kapuit a keletről jövő civilizáció előtt (orvoslás, gyógyászat, misztika, művészetek). S itt kell megjegyeznünk, hogy egy nép vagy egy világrész sem tett úgy, mint az európai ember. Ők nem vetették el istentiszteleteiket, hanem megőrizték azokat. Pl. az iszlámban nem vált szét a trón és az oltár, a vallás és a politika. Hiszen ott a cél a teokratikus, Allah-központú állam megerősítése, és ez az élet minden területére kihat! A vallást, politikát, művészeteket, a köznevelést, mindent az Allah-hit hat át. Az indiai ember sem szakadt el vallásától, a kínaiak, japánok, irániak sem.

Ezzel szemben az európai ember azt tartja nagykorúságának, ha elhagyja az atyák Istenét. S egy rövid ateista fázis után vallásos életét a keleti misztikák és primitív babonák világában éli tovább.

„Menjeteek csak át a Kittim szigeteire és lássátok meg, és küldjeteek el Kédárba és szorgalmasan vizsgálódjatek és lássátok meg, ha volt-e ott ehhez hasonló? Ha cserélt-e valamely nemzet isteneket? noha azok nem istenek. Az én népem pedig felcserélte

az ő dicsőségét tehetetlenséggel... mert kettős gonoszságot követett el népem: elhagytak engem, az élő vizek forrását, hogy kutakat ássanak maguknak, és repedezett kutakat ástak, melyek nem tartják a vizet." Jer. 2,10–13.

VI. A KERESZTYÉNSÉG ÉS A MŰVÉSZETEK

A keresztyén ember benne él környezetében, nyitott szemmel szemrevételez mindent, véleményt formál és azt nem titkolja el. Így bemehet egy kiállításra, lépést tarthat a művészetek, az irodalom, a tudomány fejlődésével.

Mindezt hitének és keresztyén világnézetének szemüvegén teszi. Számára *van abszolút jó és rossz*, és azt az istenközelség határozza meg.

Miként állapítja meg valaminek Isten-közelségét vagy Istentől való távolságát? Minden művészetnek van valamiféle üzenete. Ezt a hívó ember a Szentírás mérlegére teszi.

Ugyanakkor látja, hogy a mai művészet s a XIX–XX. sz. szellemi klímája az Istentől való távolságból érthető meg. Éppen ezért nem lehet boldog és nem adhat igazi katarzist (feloldozást) az embernek.

S itt is érvényes válasz a Reformáció üzenete: *retro ad fontes*. Vissza a forrásokig. Az élet forrásából merítve nyerjük az igazi szempontokat, ezeket követve a valóságot úgy ábrázolhatjuk ki s a bennünket érő hatásokat úgy fogalmazhatjuk meg, hogy valódi értékeket alkossunk.

Figyelemre méltó Francis Schaeffer (keresztyén kultúrfilozófus) kultúrelemzése. A mai művészetek lelki-szellemi hátterét mutatja be műveiben és lelki-etikai konzekvenciákat von le. Elemzése során húz egy vonalat, melyet a kétségbeesés vonalának (die Linie der Verzweiflung) nevez. A filozófiatörténet nagy állomása húzta meg ezt a vonalat az európai kultúrában: mivel

sokáig azt hirdették, hogy saját erőből, saját bölcsességgel megtalálják az élet kérdéseire a választ, mint egy sötét szobában tapogatóztak körbe, azzal a hittel, hogy megtalálják a kijáratot. A kétségbeesés akkor következett be, amikor körbeértek és rájöttek, nincs kiút. Ez a lelki megrázkódtatás határozza meg körünket és annak valamennyi szellemi megnyilvánulását. Schaeffer úgy osztályozza a művészeteket, hogy a nagy gondolkozók, művészek a vonal alatt vagy fölött, a vonalhoz közel vagy attól távol vannak.

Ajánlott irodalom: Francis Schaeffer: Menekülés az értelem-től, Francis Schaeffer: Halál a városban.

VII. AZ ÁLLAMHATALOM ÉS A KERESZTYÉN EMBER KAPCSOLATA

Isten világkormányzásához tartozik az, hogy van felsőbbtség. Ha ez rendeltetésének megfelelően munkálkodik, akkor a közrend megóvására és az emberek javára van. Róm. 13,1 Isten általános kegyelmének következtében az Isten nélküli politikában is van bizonyos közjog, közerkölcs, melynek megóvása érdekében is szükség van a hatalomra. Mivel ezt Isten rendelte, a keresztyén ember elfogadja a felsőbbtséget és engedelmeskedik annak. Róm. 13,1

Felelőssége három területen érvényesül:

1. a politikában. Törődik a közügyekkel.
2. katonai kötelezettség. A katonaságot a Biblia nem tiltja, ezért ha egy állam kötelezővé teszi a katonaságot, a keresztyén aláveti magát ennek.
3. gazdaságilag. Ez leginkább az *adókérdésre* vonatkozik. Igazságos társadalomban az adózás ellen nem lehet a keresztyénnek kifogása, Márk 12,14–17, mert az adófizetés kötelezettsége méltányos, kifizetődő, hiszen az államnak is szüksége van fedezetre, ezzel biztosítja a közrendet, fenntartja a közbiztonságot stb.

Ennek a kötelezettségnek a keresztyén ember önként aláveti magát és az adóerkölcs megtartásával példát mutat. Az más kérdés, hogy ha az adóztatás mikéntje vagy mértéke kérdésében igazságtalanságot talál, felemelheti szavát.

Munkaerkölcsére pedig ez jellemző: tiszta szívvel és tiszta kézzel. Az állam iránti *engedelmességnek határát az Apcsel. 5,29 jelzi. Ha Isten törvényeinek megszegéséről lenne szó, akkor jogos az ellenállás törvénye (ius resistendi)*. Előfordulhat ugyanis, hogy egy állam már nem áll a Róm. 13. talaján, ilyenkor a fejedelmek nem a rossz, hanem a jó megbüntetésére viselik fegyverüket (ellentétben a Róm. 13,3.4), ebben az esetben nem akkor kell félnie az embernek, ha rosszat, hanem amikor jót cselekszik (ellentétben a Róm. 13,4-gyel). Oscar Cullmann, nagy svájci teológus beszélt *démonizált államhatalomról*, Róm. 13,1: „υποεξουσια” (üpoexuszia), *υπο*-mögött, *εξουσια*-hatalom. A kérdés, hogy mi áll a hatalom mögött. Van, amikor az ellenállás törvénye, parancsa lép életbe (hugenotta háborúk, Bocskai, L. Rákóczi György stb.). S a klasszikus etikák itt beszélnek a jogos szabadságharcról a bűnös forradalmakkal ellentétben. A jogos szabadságharc az emberek valódi jogait, lelkiismereti és vallásszabadságát hivatott megvédeni, a bűnös forradalmak viszont népellenségek, károsak és egy klikk érdekeit harcolják ki.

Mindemellett a hívő ember mindig Jézus szavára gondol, Máté 26,52; és kérheti az Urat, hogy őrizze meg a vérontástól! S egy szabad államban nem is vetik ilyen lelkiismereti kényszer alá.

VIII. HÁZASSÁG

A házasság alapja isteni rendelés (isteni ordinancia). Ez azt jelenti, hogy nem függ a korszellem és az egymást felváltó, különböző világnézetek házasságmodelljeitől. A különböző házasságról alkotott felfogások alapja az Istentől független, öntör-

vényű (autonom) etika /erkölcsrend – azaz helyesebben erkölcsi rendetlenség, etikai anarchia/. Ez teljes szexuális szabadságot, házasság előtti nemi életet, próbaházasságot, nyitott házasságot vagy bizonyos időre megkötött házasságot, végül pedig minden elkötelezettség nélküli együttélést propagál a férfi és nő között. Minél inkább eltávolodik egy kultúra Isten örökérvényű törvényeitől, annál inkább felbomlanak az erkölcsi értékek. A hanyatló civilizációk egyik jellemvonása volt az etikai szétesés, az erkölcsnélküliség. Isten nélkül berendezkedő társadalmainkra ez jellemző: lassan polgárjogot nyernek a legkülönbözőbb szexuális elfajulások, mint a homoszexualitás, sodomizmus stb. Erről a Biblia többek között a Róm 1, 18–32-ben ír.

1. A házasság rendjének megalapítása

A teremtéstörténet beszámol arról, hogy Isten rendelte a házasságot, I.Móz. 2,18–25, és megáldotta a férfi és a nő kapcsolatát, I.Móz. 1,28. Ezt a házassági rendet különösen védelmébe vette, oltalma alá helyezte, II.Móz. 20,14–17, és ennek megszegését halálbüntetéssel sújtotta, V.Móz. 22,22; III.Móz. 20,10.

2. A házasság lényege

A házasság két különböző nemű ember teljes (mindenre kiható) kapcsolata, amelyben egész életre szólóan eggyé válnak. „Lesznek ketten egy testté” – mondja a Biblia. I.Móz. 2,24. A test itt személyt jelöl, ahol létrejön az egység a két test között, Zsid. 13,4, I.Kor. 7,5; de létre jön egy lelki egység is, I.Thessz. 4,4. A Szentírás eredeti szavai egy, csak törés által szétválasztható egységről beszélnek, mint amikor enyvvvel két fadarabot összeragasztunk (Nádudvari P.) vagy mikor két vasdarabot összehegesztünk. Máté 19,4,6; és V.Móz. 22,29 (vö. teljes életében!)

3.A házasság értelme:

- a) *A magányosság megszüntetése* I.Móz, 2,18; Préd. 4,9–12.
- b) *Segítőtárs-nyerés*, I.Móz, 2,18. Az itt található héber szó azonos a segítség szavával. Zsolt. 33,20. A szöveg összefüggéséből az is kiderül, hogy az asszony egyedülálló segítsége a férfinak, ezt semmilyen más teremtményben nem lelheti meg. I.Móz. 2,20. Azt, hogy mennyire függ a férfi ettől a segítségtől, a Péld. 31,10–31-ben található leírás mutatja: az Úrtól kapott asszony dicsérete. Péld. 12,30.
- c) *Gyermekáldás*. Isten a házassághoz a gyermeknemzés, gyermekszülés feladatát kapcsolta. I.Móz. 1,28; Zsolt. 128.
- d) *A szexualitás kérdésében adott segítség*. A házasság lelki és szociális védettséget, elrejtettséget biztosít az ember szexuális mivoltának megélésére. Mintegy medret szab a szexuális ösztönöknek. A házasság elrejtettségén, medrén kívül megélt szexualitás bűn. A Biblia ezt tisztátalanságnak, paráznaságnak nevezi, s ennek elkövetői Isten országának nem lehetnek örökösei. Róm. 1,24–32; 13,13; I.Kor. 6,9 kk.

Ezzel a Szentírás szembefordul környezetének szexuális törvényeivel (törvényteleniségeivel): nemet mondott az antik világ bálványimádásaival egybekötött kultikus paráznaságra, a szexuális szabadosságra, a sodomiára, III.Móz. 18,23; 20,15; a homoszexualitásra III.Móz. 20,13; 18,22; Róm. 1,24–27; Róm. 1, 24–27.

Azonban a Biblia ellenemond annak a véleménynek is, amely szerint a szexualitás bűn. Ez a felfogás az antik görög filozófiából ered. Platon szerint a test – síremlék. Bölcselőtársaival együtt vallotta, hogy a lélek nagyszerű, nemes, a test viszont önmagában véve szennyes és alantas. Még az ókori egyházatyák között is volt, aki elfogadta ezt a vélekedést. Így Irenaeus, Origenes és Tertullianus szentségtelennek tartották a házasságot és úgy vélték, hogy Ádám és Éva a bűneset előtt gyermeki módon szerették egymást, s a házaselet a bűneset következménye. A római egyház

papjai számára megtiltja a házasságot (cölibátus). Ezeket a gondolatokat a Biblia visszautasítja. Pál int azoktól, akik „...tiltják a házasságot.” I.Tim. 4,3. Ismerve a szexualitás komoly tényezőjét, és azzal számolva, ajánlja a házasságot I.Kor. 7,36; I.Tim. 5,11–14; I.Kor. 7,2–5 (...a paráznaság miatt minden férfiúnak saját felesége legyen és minden asszonynak tulajdon férje).

4. Monogámia vagy poligámia?

Az isteni rendelés monogámiáról szól. „Lesznek ketten egy testté”, Máté 19,5–6; I.Tim. 3,2. A bűneset következtében itt is elfajulás állt be, Kain utóda, Lámekh az első, aki már két feleséget vett magának, I.Móz. 4,19.

A patriarcháknak több felesége volt, a királyoknak is. Ez koruknak megfelelő szokásai szerint volt így. Hosszú utat járt be Isten népével, míg egészen világosan megérthették azt, ami kezdettől fogva így volt: ketten lesznek egy testté. A patriarchák a maguk életében tapasztalhatták, mennyi háborúságot szült a többnejűség, I.Móz. 30,1–16. Salamonnak szívét pedig egyenesen a bálványokhoz csábították, I.Kir. 11.

5. A házasság felbonthatatlan

Máté 19,4–9; Márk 10,4–12; Máté 5,31.32; Luk. 16,18; I.Kor. 7, 10–15; Mal. 2,10–16. Csak a halál bonthatja fel, Róm. 7,2. Ám a Szentírás reális képet ad ebben a kérdésben is. Tanítja ugyanis, hogy a bűn, mint mindenütt, úgy a férfi és nő legszentebb viszonyában is iszonyú pusztítást okoz s odáig rontja a kettőjük közötti kapcsolatot, hogy a házasság megromlik, sőt fel is bomlik, ennek következménye csak a válás lehet.

Ezt reálisan látva a Biblia mégis szól a válás kivételes lehetőségéről, anélkül, hogy a válást még a legkivételesebb esetben is helyeselné.

A válásnak két oka lehet a Biblia szerint:

- a paráznság, Máté 19,9;
- az elhagyás, I.Kor. 7,10–15 (ez nem jogosítja fel a vegyesházasság esetében a hívőt arra, hogy a hitetlen férjét elhagyja, hanem azon esetre vonatkozik, amikor a hitetlen fél hagyja el társát).

6. A házaspár egymáshoz való viszonya

A házasságban *háromféle tekintélyelv*, szuverenitás érvényesül: 1. a férfi tekintélye és szuverenitása a feleségével kapcsolatban, 2. a szülők tekintélye a gyermekekkel szemben, 3. az asszony tekintélye az otthon, a család világában.

Emellett a férfié a tulajdonképpeni szuverenitás, tekintély, hiszen ő a fej, a családfő. I.Móz. 2,18. A családban a férfié a vezetés. (Az asszonyuralom, a gynokrácia nem Isten akarata.) Ez nem jelenthet zsarnoki felérendeltséget. A kersztyén házasságban megvalósulhat az egészséges állapot. A férfi vezető szerepe itt nem a zsarnokságra épül és nem hideg jogi viszonyt jelent, hanem *a hitvestársi szereteten alapul*, I.Péter 3,7.

Az asszony alárendeltségét is világosan tanítja a Biblia, Ef. 5,22 Kol. 3,18.19. Ám ez nem feltétlen mindenben engedés (reverencia) a férj iránt, csak amennyiben ez az Istennek való szolgálatot lehetővé teszi. Nem terjed ki tehát az életre, a halálra, a lelkiismeretre, mert az asszony nem rabszolga, sem nem gyermek a férjével szemben és lelkiismerete nem kényszeríthető semmire. A kölcsönös segítség – ez a házasság egyik célja – (mutuum auxilium) határozza meg azt a lelki viszonyt, amelyben élnek.

IX. A VEZETÉS KÉRDÉSE

Isten miután megteremtette a világot, nem hagyta magára, – hanem azóta is megtartja s irányítja. – A deizmus szerint nem szól bele a világ folyásába.

A Biblia egyértelműen az ellenkezőjét tanítja. Isten törődik a világgal, erről tanúskodik az egész bibliai kijelentés. S az övéi különösképpen megtapasztalják Isten jelenlétét életükben, s tudják megtapasztalják, hogy *Isten vezeti őket*, ahogy vezette Ábrahámot, kivezette népét a pusztán át az ígért földjére, kivezette Dávidot a juhok mellől, kihozta népét Babilonból vissza Jeruzsálembe. Egyiptomba vitte Józsefet és Máriát a gyermek Jézussal, majd onnan kihívta őket.

Isten vezeti az övéit ma is: Róma 8,14.

Ez elsősorban azt jelenti, hogy a Szentlélek vezeti a megváltottakat a megszentelődés útján. De jelent konkrét vezetést is.

Miként ismerjük fel Isten vezetését?

Nem megy ennek felismerése automatikusan, minden harc nélkül. Sokszor elbukunk, tévedünk, s nehezen vagyunk javíthatók.

Pál is Keletre akart menni, noha Isten Európába küldte. A vezetés *alapfeltétele*: a feltétlen odaszánás, engedelmesség: „Vezérelj a te parancsolatodnak útján, mert gyönyörködöm abban.” Zsolt. 119,35.

Figyelnünk kell: az Igére, a lelkiismeretre, a lelki testvéreinkre, a körülményekre. Mindezt komoly imádsággal: „...Útaidat Uram, ismertesd meg velem, ösvényeidre taníts meg engem!” Zsolt. 25,4.

Isten Igéje általános elveket, eligazítást, Isten általános akaratát közli. Istennek életünk minden területére vonatkozó szándékát kell alkalmaznunk egyéni döntéseinkben. Ebben nagy szerepe van az *újjászületett értelemnek*. „...Változzatok el a ti elméteknek megújulása által, hogy megvizsgáljátok, hogy mi az Istennek jó, kedves, és tökéletes akarata” (Róma 12,2). „...Hogy

megismerjük azokat, amelyeket Isten ajándékozott nekünk" (I.Kor. 2,12). „Mindent megvizsgáljatok, ami jó, azt megtartsátok!” (I.Thessz. 5,21). „Tetszett a Szentléleknek és nekünk...” (Apcsel. 15,28).

Értelmünk csak Istennel összhangban, Neki való engedelmes-ségben működik rendeltetésének megfelelően. Ezért nélkülözhetetlen a lelkiismeret szerepe. Döntések előtt, alatt és után adja a belső éberséget, Istennel együttlátást, nyugtalanítást, vagy jó döntés esetén a belső békesség és bizonyosság megnyugtató jelzését.

Az értelem további kontrollja a *testvéri tanács*. Kibeszélhetetlenül nagy segítségként eddig nem ismert szempontokat, új megvilágítást nyerhetünk. Mindemellett nem kell egyedül vívódnunk, mert a testvéri tanács és a közös imádság átsegít a nehéz döntéseken.

Ám vigyáznunk kell arra, hogy a kontroll kölcsönös legyen: amikor testvérek véleményezik az egyes hívő döntését, ugyanakkor a tanácsra szoruló lelkiismerete a neki adott tanácsokat ellenőrzi, vagyis Isten világosságában csak a helyesnek talált véleményt fogadja el. Így volt ez Pálnál is, akit a testvérek sírva próbáltak lebeszélni jeruzsálemi útjáról, de ő nem engedett, mondván: „Mit műveltek sírván, és az én szívemet keseregtetvén?” (a testvérek sokszor megnehezítik döntésünket) „mert én nem csak megkötöztetni, hanem meghalni is kész vagyok Jeruzsálemben az Úr Jézusnak nevéért. Mikor azért nem engedett, megnyugodtunk, mondván: Legyen meg az Úrnak akaratja!” (Apcsel 21,12–14).

Isten pedig világkormányzóként meglepő, váratlan utakat készít, terepet rendez, akadályokat hárit el. Így fontos a vezetésben a *körülmények megvizsgálása*. A Biblia szavával „ajtot nyit”, ezen nekünk át kell lépnünk. (II.Kor. 2,12) Ugyanakkor nem jelenti azt, hogy minden nyitott ajtón be kellene mennünk.

Gyakran olyan helyzetbe jut az ember, hogy több, látszólag egyformán fontos kihívás elé kerül és döntenie kell.

Ezt nevezzük a *kötelességek összeütközésének* (collisio officiorum). Ekkor az egyiknek a teljesítése a másik elhanyagolását hozza magával. Melyiket válasszuk? Miként döntsünk?

Szem előtt kell tartani, hogy valójában nem mindig a kötelességek összeütközése, hanem az *érdekek ütközése* állít döntés elé. S vizsgáljuk meg: melyik lehetőség szolgálja Isten országának érdekét, vagy jelen döntésben melyik szolgálja inkább Isten dicsőségét. Csak ezután lehetünk figyelemmel saját érdekeinkre vagy saját életünk szempontjaira.

Elsődleges feladatunk: Isten országának építése és Isten dicsőségének a munkálása. Mert az ember életének fő dolga Istent dicsérni és magasztalni.

TÁRGYMUTATÓ

- Aiszkülos, 10
Aristoteles, 6
Aquinoi Tamás, 16
aszkézis, 7
autonóm, 10, 14, 24
Bocskai, 23
coelibátus, 26
csoportdinamika, 12
csoportmorál, 12
Cullmann, 4, 23
deizmus, 28
ellenállás törvénye
 (ius resistendi), 23
Epikuros, 3, 7
etikai kódex, 6
Euripides, 10
felvilágosodás, 10, 19
Fletcher/Joseph, 6, 8
Freud, 10
Gandhi, 9
gynokrácia, 27
Kant/Immanuel, 10
kétségbeesés, 21, 22
King, Martin Luther, 9
lélek, 7, 16, 17, 25
Luther, 13
Margit (Árpád-házi), 7
megtérés, 15, 17, 19
Nádudvari P., 24
Nietzsche, 3, 7, 10
Origenes, 25
Platon, 3, 7, 25
politico-phobia, 18
politikai láz, 18
I. Rákóczi György, 23
Reformáció, 21
Schaeffer, 21, 22
Seneca, 10
szituáció etika
 (helyzeti etika), 8
Tertullianus, 25
test, 7, 16, 17, 24
theonom, 11
törvény, 8, 9, 13, 16, 23, 24, 25, 26
törvénytelenység, 8, 25
újjászületés, 15, 16
Übermensch, 7

FORRÁSMUNKA ÉS AJÁNLOTT IRODALOM

- Bockmühl Klaus:** Gott im Exil? Aussat Verlag 1975.
- Bockmühl Klaus:** Evangelikale Sozialethik, Brunnen, 1975.
- Douma J.:** Einführung in die christliche Ethik, Kampen, 1977.
- Haug Theodor:** Im Ringen um Reinheit und Reife, Steinkopf/Stuttgart, 1931.
- Huntemann Georg:** Gottes Ordnung oder Chaos, Liebenzell, 1992.
- Kettling Siegfried:** Das Gewissen TVG R. Brockhaus 1985.
- Mayer Peter:** Isten rendje = Isten áldásainak forrása, Evangéliumi Kiadó
- Medgyesi Pál:** Praxis Pietatis, Bp. 1946.
- Murray John:** Principles of Conduct, Grand Rapids
- Piktet Benedek:** Keresztyén erkölcsi tudomány, Pozsony, 1786.
- Schaeffer Francis:**
- Wie können wir denn leben? Hänssler, Telos 1977.
 - Gott ist keine Illusion, Brockhaus
 - Zurück zur Freiheit und Würde, Telos 1977.
 - Menekülés az értelemről, Evangéliumi Kiadó
 - Halál a városban, Evangéliumi Kiadó
- Dr. Sebestyén Jenő:** Etika, 1939. Budapest
- Stoy Werner:** Familie heute, Brunnen Verlag 1973.
- Dr. Török István:** Etika, Amsterdam, 1988.